

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы
“Сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен Яңа Кенәр
мәктәп-интернаты” дәүләт бюджет гомуми белем учреждениесенең 1 категорияле югары
сыйныфлар укытучысы Габделәхәтова Миләүшә Әхәт кызы. Тема: Кар бөртеге нәрсә ул?
бнчы сыйныфта уку дәресе.

6 сыйныфта әдәби уку дәресе

Тема: Кар бөртеге нәрсә ул?

Максат: 1. Укучыларның кар бөртекләре турында күзаллауларын
формалаштыру.

2. Хикәянең төп фикерен таба һәм аңлый белү, уку күнекмәләрен
үстерү.

3. Табигать матурлыгына мөхаббәт тәрбияләү.

Материал: дәреслек 51-52 битләр, кар яву күренешләре сурәтләнган
иллюстрацияләр, кар бөртекләре, тест биремнәре.

Дәрес барышы

I. Оештыру өлеше

- Исәнмесез укучылар . Хәерле көн!
- Дежур укучы рапорт бирә.

II. Актуальләштерү.

- Без узган дәрестә нәрсә укыдык? Әйдәгез өйгә эшне искә төшерәбез.
- Самат Шакирның “Кар ява” дигән шигырен укыдык. Һәм безгә шул шигырьнең эчтәлеген сурәтләнган рәсемне ясап килергә иде. Хәзер шул шигырьне матур, сәнгатле итеп укыйбыз. (1 укучы укый)
- Ә хәзер әйдәгез рәсемнәргә карап чыгабыз. Молодцы, барыгыз да тырышып ясагансыз. Дәрес ахырында, билгеләр куйган вакытта, эшләрегез исәпкә алыныр.
- Әйтегез әле, хәзерге вакытта елның кайсы фасылы?
- Кыш. (слайд)
- Кыш айларына кайсы айлар керә?(слайд)
- Декабрь, гыйнвар, февраль.
- Кыш иң матур һәм без яраткан ел фасылларының берсе. (слайд) Без инде беләбез беренче карны балалар да олылар да көтеп алалар. Менә бу елны да безгә кыш бик сагындырып кына килде. Укучылар, беренче кар яуганы, бөтен жирне ап – ак кар каплаган көн хәтерегездәме?
- Әйе, 3 декабрь, якшәмбе көн кичендә яуды.
- Әйе бу көн безнең исәбездә калды, чөнки без кар яуганны бик көттек.
- Кар яуганын күргәч сез нинди хисләр кичердегез?
- (слайд) Сөендек, шатландык, чөнки кыш житкәч без чана, чаңгыда шуабыз, кар тәгәрәтеп Кар бабай ясайбыз, шулай ук кыш аенда безгә Кыш бабай һәм Кар кызы киләләр, без Яңа елны каршылайбыз. Димәк, кыш безгә бик күп бүләкләр алып килә: ап-ак карлар, сөенечләр, шатлыklar һәм күңелле мизгелләр.

- Укучылар сезнең карны күргәнегез дә, аның белән уйнаганыгыз да бар. Кар ул кышның иң беренче бүлөгә. Мин сезгә шул бүлөкне тотып карарга тәкъдим итәм.(савыт белән кар), (слайд)
- Укучылар кар нинди сыйфатларга ия? (ак, йомшак, салкын)
- Әйдәгез кечкенә генә карны уч төбебезгә салып карыйк эле. Кар жылыда нишли?
- Эреде.
- Димәк, кар жылыда эри. (кулларны салфетка белән сөртәләр)
- Ә хәзер укучылар бер табышмак әйтәм, җавабын табарга тырышыгыз. (слайд)

Йолдыз – йолдыз вак кына,

Ак мамык сымак кына

Өс киemenә куна

Тәнгә тисә су була.(Кар бөртеге)

- Әйе кар бөртеге. Кайсыгыз әйтә ала, кар бөртеге белән эле без тотып караган кар арасында нинди бәйләнеш бар?
- Кар – кар бөртекләреннән тора. (слайд) Кар бөртекләре дә бер яктан сезгә охшаган кебек. Сөз барыгыз да дус тату, бергә, берләшеп, б сыйныф укучыларын барлыкка китергән кебек, кар бөртекләре дә берләшеп карны хасил итәләр. (слайдтагы кар бөртекләрен карау)
- Кар бөртекләре бик күп төрле, бер берсенә һичкенә дә ошамаган. (слайд)

III. Яңа белем һәм күнекмәләр формалаштыру.

- Бүген без укый торган хикәя “Кар бөртеге нәрсә ул?” дип атала. (слайд) Кар бөртеге нәрсәләрдән тора, ул ничек ясала, һәм ничек итеп җир өстенә ява, без менә шушы хикәяне укып белербез.
- Бу сорауга җавап бирү өчен, мин укыганны игътибар белән тыңлап утырырга кирәк. Сөз әзерме?
  - а) сүзлек өстендә эш;
- Ә хәзер хикәяне укыганда аңлашылмый торган сүзләргә укып, аңлатып китәм. (слайд)

Каурый сыман – перистые, бик юка

нәзакәтле – нечкә,матур

ябалак кар – эре бөртекле кар

боз кристаллары – боздан торган бик вак кисәкчекләр

могжиза - гажәпләнерлек, искитәрлек

(укытучы сүзне укый, укучылар кабатлыйлар)

Ә хәзер бүгенге числоны, теманы языгыз. Сүзләргә дөрес, матур итеп дәфтәргә язып куегыз, исегездә калсын.

б) укытучының үрнәк укуы; (слайд)

в) укучыларның пышылдап укулары;

Күзләр өчен физкультминутка. (слайд)

г) укучыларның кычкырып укулары;

д) укучыларның чылбыр буенча укулары;

д) сорауларга җавап бирү;

1) Кар ничек яуган?

- Кар күп итеп яуган.

2) Кар бөртекләре һавада нишли? Тексттагы сүзләр белән җавап бирик эле.

- Кар бөртекләре һавада уйнап, биеп бөтереләләр.

3) Сезнең кар яуганда кар бөртекләрен күзәткәнегез бармы?

Әйе, алар күбрәк җил искән вакытта һавада уйнап, биеп бөтереләләр.

4) Нияз абыйсына нинди сорау бирә?

- Абый кар бөртеге нәрсә ул?

5) Димәк Азамат Ниязның абыйсы. Азамат җавапны каян таба?

Китаплардан укып таба.

6) Боз кристаллары кайда була?

Болытлар бик күп, бик күп боз кристалларыннан тора.

7) Боз кристаллары болытка каян килә?

Алар су парларыннан ясала.

8) Кеп кечкенә кар бөртекләре нәрсәләрдән ясала?

Кристаллар бер - берләренә бергеп, кар бөртекләре хасил итәләр.

9) Ни өчен кар бөртекләре үзгәрәп торалар?

Температура, дымлылык һәм җил аз гына үзгәрсә кар бөртеге дә үзгәрә.

10) Ябалак кар нинди көндә ява? (слайд)

- Дымлы җил иссә, кар бөртекләренең очлары эреп китә һәм алар бер – берсенә ябышалар. Бу вакытта ябалак (жепшек) кар ява.

- (слайд) Әгәр дә коры, салкын һава була икән, кар бөртекләре матур, энҗе карлар булып явалар. Бу вакытта инде кар бөртекләрен күзәтеп була, алар берсеннән - берсе матур, бизәкле булып җир өстенә явалар.

11) Кар бөртеге ничә почмаклы? (слайд)

- Табигатнең 6 почмаклы мөгжизасы. Дөрестән дә мөгжиза, дип әйтеп була, ни өчен? Чөнки алар бик нечкә, бизәкле, төрле-төрле бизәлештә, алты почмаклы, салкын һәм эрүчән.

Физкультминутка (слайд)

Кар бөртеге куна кулга (уң кулны алга сузабыз)

Азрак ял итә шунда (уң кулга сул кул белән сыйпыйбыз)

Бер карасам гел боз ул (өшү хәрәкәтләре)

Бер карасам йолдыз ул.

Искитәрлек матур ул (өскә карап сокланабыз)

Җил иссә буран булып (чайкалу хәрәкәтләре)

Барыбызны коча ул (кочаклау хәрәкәте)

Җил тынгач, юрган булып,

Җирне каплап куя ул(әйләнәләр, чүгәлиләр)

е) рәсемнәр белән эш (слайд)

Ә хәзер мин сезгә хикәянең эчтәлегенә буенча рәсемнәр күрсәтәм. Сез шул рәсемнәргә туры килгән урыннарны китаптан укып күрсәтәрсез.

ж) тест сораулары (слайд)

Ә хәзер хикәянең эчтәлегенә никадәр дәрәжәдә аңлагансыз икән белү өчен без сезнең белән тест сорауларына җавап бирербез.

1. Кышның бер ае.
    - 1) Ноябрь
    - 2) Декабрь
    - 3) Март
  2. Кыш фасылына хас сыйфатлар
    - 1) Жылы
    - 2) Салкын
    - 3) Яңгырлы
  3. Кичтән кар ничек яуды?
    - 1) Аз гына
    - 2) Күп итеп
    - 3) Яңгырлы кар
  4. Азамат Нияз биргән сорауга җавапны каян тапты?
    - 1) Телевизордан
    - 2) Журналдан
    - 3) Китаптан
  5. Кыш көне болытлар нәрсәләрдән торалар?
    - 1) Боз кристалларыннан
    - 2) Томаннан
    - 3) Пардан
  6. Боз кристаллары нәрсәдән ясала?
    - 1) Су парларыннан
    - 2) Тамчылардан
    - 3) Яңгырдан
  7. Боз кристалларыннан нәрсә ясала?
    - 1) Яңгыр
    - 2) Кар бөртеге
    - 3) Су пары
  8. Кар бөртеге нинди төстә?
    - 1) Зәңгәрсү
    - 2) Ак
  9. Дымлы җил иссә нинди кар ява?
    - 1) Энже, бизәкле кар
    - 2) Яңгыр
    - 3) Ябалак кар
  10. Коры, салкын һавада нинди кар ява?
    - 1) Яңгырлы кар
    - 2) Юеш кар
    - 3) Энже бөртекле, коры кар
  11. Кар бөртеге ничә почмаклы?
    - 1) 5
    - 2) 8
    - 3) 6
- з) “Кар бөртеге” уен. (слайд)
Кар төсә ак төстә дидек. Ак төс нәрсәне аңлата?

- Ак төс, ак кар бөртекләре чисталык, сафлык, пакълек, тынычлык, бәхет, шатлык, сөөнечләр, татулык дигән сүзне аңлата. Кеше күңеле дә ак кар кебек, ак кар бөртекләре кебек саф, чиста булырга тиеш. Кешеләр бер – берсенә яхшы теләкләр генә теләргә тиешләр. Шуңа үрнәк итеп әйдәгез бер уен уйнап китәбез.

Мин сезгә, һәрберегезгә, кар бөртекләренәң яртылаш өлешен бирдем. Сез тактага шул кар бөртекләренәң яртылаш өлешен табасыз һәм бер бөтен кар бөртекләре төзисез. Кар бөртекләрен ябыштырганда сыйныфташларыгызга теләк телисез.

- Менә мин беренче ябыштырам һәм теләк телим.

- эти әниләрегезгә кайгы - хәсрәт китермичә, иглекле балалар булып үсүегезне телим.

- эти - әниләрегезнең сүзен тыңлагыз;

- 4 һәм 5 билгеләренә генә укыгыз;

- авырмагыз

- сәламәт булыгыз;

- байлык телим;

- озын гомерле булыгыз:

- дусларыгыз күп булсын;

- тырыш булыгыз;

- байлык телим;

- бәхетле булыгыз;

- шатлык, сөөнечләр алып килсен Яңа ел;

- тазалык телим;

Дуслардан, сыйныфташлардан шундый матур теләкләр ишеткәч, кәефләрегез тагын да күтәрелгәндер дип уйлыйм.

IV. Йомгаклау.

Дәресебез ахырына якынлашып килә. Әйдәгез искә төшерик әле.

- Без бүген дәрестә нинди хикәя укыдык?

Сезгә бүгенге дәрәс ошадымы? Кайсы ягы белән ошады?

Кар бөртеге турында сез нинди мәгълумат, яңалык белдегез?

- Кар бөртеге бик вак боз кристалларыннан тора, 6 почмаклы, ак төстә, бик матур, жылыда эри.

- Боз кристаллары нәрсә ул?

- Боз кристаллары алар бик вак боз кисәкчәкләре.

- Боз кристалларын кар бөртегендә күрү бик җиңел түгел. Аларны бик игътибар белән генә карасак күрә алабыз. Хәзер сез карга кар дип кенә карамыйсыз инде. Чөнки сез кар бөртеге ничек барлыкка килгән, аның нәрсәләрдән торганын, ничек итеп яуганын сез инде беләсез. Кар яуганда, урамга чыккач бияләйләребезгә кунган кар бөртекләрен күзәтегез әле. Дәрестә өйрәнгән охшаш якларын табарсыз микән.

- Без бүген табигатьнең бер кечкенә генә күренеше кар бөртеге турында укыдык. Кышкы табигатьнең сихри матурлыгын, серлелеген без башка дәрәсләрдә дә өйрәнүне дәвам итәбез әле. Табигать үзенә матурлыгы белән безгә көч бирә, яшәргә дәрт өсти. Табигатьне гел күзәтә белергә

кирэк, матурлыкны күрә белергә һәм шул матурлыкны без саклый да белергә тиешбез. Безнең әле экология елы дәвам итә. Без табигатьне сакларга аңа зыян салмаска тиешбез.

- Өйгә эш итеп 51-52 битләргә укырга, һәм сорауларга җавап бирергә.